

Scenarios in het Prognosemodel Zorg en Welzijn

Naast de Referentieraming zijn met het Prognosemodel Zorg en Welzijn 2 coronascenario's doorgerekend, het corona-basisscenario en het corona-tweedegolfsenario. Deze twee scenario's zijn wat betreft de economische ontwikkeling gebaseerd op de scenario's van het CPB uit de Macro Economische Verkenning 2021 (Prinsjesdag, september 2020). Voor de demografische ontwikkeling zijn de scenario's die het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft laten opstellen in het kader van de Staat van de woningmarkt leidend geweest. Voor de nadere uitwerking van deze scenario's is verder van verschillende literatuurbronnen gebruik gemaakt¹.

Coronascenario-basis

In dit scenario is verondersteld dat de pandemie niet opnieuw opleeft en dat herinvoering van contactbeperkende maatregelen niet nodig is. Vanaf het derde kwartaal 2020 treedt gedeeltelijk herstel op, maar er is geen sprake een echte V-curve: de daling is steiler dan het herstel. In de sector zorg en welzijn blijft de arbeidsparticipatie (het deel van de bevolking dat werkt of wil werken) in dit scenario op peil. Voor de Nederlandse economie als geheel neemt de arbeidsparticipatie af vanwege de verslechterde economische situatie. De werkloosheid in 2021 is bijna het dubbele van het niveau in 2019.

Wat betreft demografische ontwikkelingen blijkt uit de verschillende publicaties een relatie tussen een stijging van de werkloosheid en een daling van het aantal geboortes. Op de kortere termijn neemt het aantal geboortes in dit scenario af ten opzichte van de Referentieraming. Op de middellange termijn neemt het aantal geboortes juist toe, vanwege een verondersteld inhaaleffect. Als gevolg van de pandemie en niet-verleende zorg en welzijn is zowel op de korte als op de middellange termijn sprake van een hogere sterftetekans. Daarnaast voorziet het demografische scenario een sterke teruggang in de internationale migratiestromen.

Op het gebied van de arbeidsmarkt duidt de beschikbare informatie van Vernet per september 2020 op een kortstondig substantieel hoger verzuim voor diverse branches, gevolgd door een afname richting het niveau van 2019. Dit wordt vertaald in verzuimcijfers voor 2020 die enkele tienden van procentpunten hoger liggen dan in 2019.

¹ Gebruikte bronnen:

- AZW, Corona observatieonderzoek, tussenrapportage, juli 2020 (enkele slides)
- CBS, Hoeveel sterfgevallen zijn er per week?
<https://www.cbs.nl/nl-nl/faq/corona/medisch/hoeveel-sterfgevallen-zijn-er-per-week>
- CPB, Macro Economische Verkenning 2021, september 2020,
<https://www.cpb.nl/macro-economische-verkenning-mev-2021>
- NZa, Analyse van de gevolgen van de coronacrisis voor de reguliere ziekenhuiszorg, 27 augustus 2020
- NZa, Analyse van de gevolgen van de coronacrisis voor de geestelijke gezondheidszorg, 27 augustus 2020
- NZa, Analyse van de gevolgen van de coronacrisis voor langdurige zorg, 9 juli 2020
- Matysiak, A., Sobotka, T. & Vignoli, D. The Great Recession and Fertility in Europe: A Sub-national Analysis. Eur J Population (2020).
<https://doi.org/10.1007/s10680-020-09556-y>
- RIVM, Kort-cyclische rapportage indirecte effecten COVID-19 op zorg en gezondheid, derde rapportage 21 juli 2020
- Viluma, L., 2019, Economy and health: essays on early-life conditions, health, and health insurance
https://www.rug.nl/research/portal/files/77754720/Chapter_2.pdf

De bovenstaande veranderingen op het gebied van demografie werken door op de zorggebruikindicatoren in alle branches. Daarnaast werken de veronderstelde effecten op het gebied van de economie en de arbeidsmarkt door op de instroom van personeel uit andere sectoren en de hoeveelheid benodigd personeel om alle werkzaamheden binnen zorg en welzijn uit te voeren. De economische effecten beïnvloeden bovendien de vraag naar kinderopvang.

In het Corona-basisscenario wordt behoudens de effecten van demografie op de zorg (en de economie op de kinderopvang) geen aanvullend zorggebruik-effect verondersteld.

Coronascenario-tweedegolf

In dit scenario wordt uitgegaan van een nieuwe coronagolf aan het eind van 2020 die zal leiden tot herinvoering van contact-beperkende maatregelen, een verhoogde druk op de ziekenhuiszorg en meer voorzichtigheid bij consumenten en bedrijven. De economische groei gaat, na de initiële opleving in het derde kwartaal van 2020, opnieuw sterk afnemen en de arbeidsparticipatie daalt verder, ook in de sector zorg en welzijn. Het zal tot de tweede helft van 2021 duren voordat herstel in dit scenario echt zichtbaar wordt. De werkloosheid loopt verder op en ligt meerjarig boven het pre-coronaniveau.

Door de langere periode van economische neergang en de hogere onzekerheid is het geboorte-effect in dit scenario over de totale periode heftiger dan in het Corona-basisscenario. Ook de sterftcijfers nemen verder toe. Door de opnieuw verhoogde werkdruk in diverse branches, de oploeiende pandemie en quarantainerichtlijnen lopen de verzuimcijfers in dit scenario eveneens verder op.

De langere periode waarmee we in dit scenario met strengere en minder strenge contact-beperkende maatregelen worden geconfronteerd leidt tot een toegenomen zorgvraag in diverse branches: maatschappelijke effecten zoals minder werk, beperktere opleidingsmogelijkheden, meer aanleiding tot huiselijk geweld, vereenzaming en hogere schulden werken door in een hogere zorgvraag binnen de branches geestelijke gezondheidszorg, jeugdzorg en sociaal werk. Daarnaast wordt vanwege het beeld van gezondheidsrisico's een effect van zorgmijding in de verpleging- en verzorgingsbranche verondersteld. De vermeden zorg in V&V wordt deels opgevangen in de thuiszorgbranche (en deels door mantelzorg), waarbij wordt gecompenseerd voor de hogere zorgzwaarte van cliënten die in de thuiszorg blijven.

Voor diverse branches is uiteraard sprake van een direct effect van covid-19: zorg die direct aan covid-19 is gerelateerd krijgt voorrang en reguliere zorg wordt afgeschaald. In het tweedegolfscenario is aangenomen dat na een tweede golf de reguliere zorg na een periode van contactbeperking relatief snel weer kan worden opgepakt en grotendeels kan worden gecompenseerd.

In tabel 1 staat voor dit scenario het aanvullende effect van het zorggebruik per branche – aanvullend ten opzichte van de demografische, economische en arbeidsmarkteffecten.

Tabel 2 toont de parameterwaarden op het gebied van economie, demografie en verzuim voor de beide scenario's.

Tabel 1: Aanvullend effect zorggebruik in Corona-tweedegolfscenario

Branche	Aanvullend effect op het zorggebruik*	Toelichting
Ziekenhuizen	Geen	Gering aanvullend structureel effect; wel sprake van verschuiving van zorggebruik tussen afdelingen
GGZ	Gelijkmatig oplopend tot +5% (in vier jaar)	Tijdens tweede golf: volgens NZa weinig verandering in openstaande zorgtrajecten; Op langere termijn: moeilijkere omstandigheden voor geestelijk kwetsbare personen leiden tot een toename
Huisartsen en gezondheidscentra	Geen	Gering aanvullend structureel effect
Overige zorg	Geen	Gering aanvullend structureel effect
Verpleging en verzorging	-5%, gelijkmatig afnemend naar 0 (in vier jaar)	Mijding van verpleeghuiszorg leidt tot een afname
Thuiszorg	+2,5% (wijkverpleging en huishoudelijke hulp) afnemend naar 0 (in vier jaar)	Gedeeltelijke opvang van de vermeden verpleeghuiszorg leidt tot een toename waarbij wordt gecompenseerd voor een hogere zorgzwaarte
GHZ	Geen	Gering aanvullend structureel effect
Jeugdzorg	Oplopend tot +5% (in vier jaar)	Op termijn leiden de moeilijkere omstandigheden voor opgroeiende jeugd tot een toename
Sociaal werk	Oplopend tot +5% (in vier jaar)	Op termijn leiden de moeilijkere omstandigheden voor sociaal kwetsbare personen tot een toename
Kinderopvang	Geen	Gering aanvullend structureel effect ten opzichte van de toegenomen werkloosheid en minder geboortes die reeds onderdeel zijn dit scenario

*Deze effecten gelden ten opzichte van de referentieraming en in aanvulling op economische en demografische veranderingen die reeds onderdeel zijn van dit scenario.

Tabel 2: Parameterwaarden op het gebied van economie, demografie en verzuim voor coronascenario's

			Korte termijn		Middellange termijn				Lange termijn				
			2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Economische factoren													
Referentie	Groei BBP (jaar-op-jaar)	Procent	CPB / ABF	1,4%	1,6%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%
Corona - basis	Groei BBP (jaar-op-jaar)	Procent	CPB / ABF	-5,0%	3,5%	1,9%	1,7%	1,5%	1,4%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%
Corona - tweede golf	Groei BBP (jaar-op-jaar)	Procent	CPB / ABF	-6,1%	-2,8%	3,2%	1,9%	1,8%	1,8%	1,7%	1,6%	1,5%	1,5%
Referentie	Bruto arbeidsparticipatie	Procent	CPB / ABF	71,5%	71,7%	72,2%	72,7%	73,0%	73,3%	73,3%	73,3%	73,3%	73,3%
Corona - basis	Bruto arbeidsparticipatie*	Procent	CPB / ABF	70,2%	69,9%	70,8%	71,6%	72,4%	73,3%	73,3%	73,3%	73,3%	73,3%
Corona - tweede golf	Bruto arbeidsparticipatie	Procent	CPB / ABF	70,3%	69,3%	70,3%	71,3%	72,2%	72,9%	73,3%	73,3%	73,3%	73,3%
Referentie	Werkloosheid	Procent	CPB / ABF	3,2%	3,4%	3,5%	3,8%	4,1%	4,3%	4,3%	4,3%	4,3%	4,3%
Corona - basis	Werkloosheid	Procent	CPB / ABF	4,3%	5,9%	5,5%	5,1%	4,8%	4,5%	4,4%	4,3%	4,3%	4,3%
Corona - tweede golf	Werkloosheid	Procent	CPB / ABF	4,4%	8,5%	8,2%	7,7%	7,0%	6,4%	5,7%	5,0%	4,3%	4,3%
Referentie	Huishoudinkomen (reel)	Procent	CPB / ABF	1,0%	0,0%	0,0%	0,8%	0,8%	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%
Corona - basis	Huishoudinkomen (reel)	Procent	CPB / ABF	1,0%	0,8%	-0,4%	-0,3%	0,0%	0,1%	0,8%	0,4%	0,4%	0,4%
Corona - tweede golf	Huishoudinkomen (reel)	Procent	CPB / ABF	1,0%	-1,0%	-1,0%	-0,4%	-0,3%	0,0%	0,8%	0,8%	0,4%	0,4%
Demografische factoren (verschil ten opzichte van de Referentieraming, peildatum 1-1, tenzij anders aangegeven)													
Corona - basis	Totale bevolking	Procent	ABF	0,0%	-0,5%	-1,2%	-1,6%	-1,9%	-1,9%	-2,0%	-2,1%	-2,1%	-2,2%
Corona - tweede golf	Totale bevolking	Procent	ABF	0,0%	-0,6%	-1,5%	-2,3%	-2,9%	-3,1%	-3,3%	-3,4%	-3,5%	-3,7%
Corona - basis	0 - 11 jarigen	Procent	ABF	0,0%	-0,5%	-1,2%	-2,8%	-3,3%	-2,9%	-2,4%	-2,1%	-2,0%	-1,9%
Corona - tweede golf	0 - 11 jarigen	Procent	ABF	0,0%	-0,6%	-1,3%	-4,6%	-6,6%	-8,2%	-8,2%	-7,6%	-6,9%	-6,2%
Corona - basis	12 - 17 jarigen	Procent	ABF	0,0%	-0,5%	-1,0%	-1,4%	-1,7%	-1,8%	-1,9%	-2,1%	-2,2%	-2,4%
Corona - tweede golf	12 - 17 jarigen	Procent	ABF	0,0%	-0,5%	-1,2%	-1,7%	-2,1%	-2,4%	-2,7%	-3,0%	-3,3%	-3,6%
Corona - basis	65 jaar en ouder	Procent	ABF	0,0%	-0,2%	-0,3%	-0,4%	-0,4%	-0,4%	-0,4%	-0,4%	-0,4%	-0,4%
Corona - tweede golf	65 jaar en ouder	Procent	ABF	0,0%	-0,2%	-0,4%	-0,6%	-0,8%	-0,9%	-1,0%	-1,1%	-1,0%	-0,9%
Corona - basis	Werkende beroepsbevolking*	Procent	ABF	0,0%	-3,3%	-6,0%	-5,4%	-4,6%	-3,5%	-2,3%	-2,4%	-2,4%	-2,5%
Corona - tweede golf	Werkende beroepsbevolking	Procent	ABF	0,0%	-3,3%	-9,6%	-9,1%	-8,1%	-6,7%	-5,4%	-4,5%	-4,0%	-3,5%
Onderwijs- en arbeidsmarktfactoren													
Corona - basis	Hoger ziekteverzuim (op jaarbasis)												
	ZKHUMCs	Procentpunt	Vernet/ABF	0,4									
	Verandering tov 2019			7%									
	GGZ	Procentpunt	Vernet/ABF	0,1									
	Verandering tov 2019			1%									
	VVT	Procentpunt	Vernet/ABF	0,9									
	Verandering tov 2019			2%									
	GHZ	Procentpunt	Vernet/ABF	0,5									
	Verandering tov 2019			8%									
	Zorg en welzijn totaal	Procentpunt	Vernet/ABF	0,5									
	Verandering tov voorgaand jaar			8%									
Corona - tweede golf	Hoger ziekteverzuim (op jaarbasis)												
	ZKHUMCs	Procentpunt	Vernet/ABF	0,6	0,5	0,3							
	Verandering tov 2019			2%	1%	5%							
	GGZ	Procentpunt	Vernet/ABF	0,2	0,2	0,1							
	Verandering tov 2019			3%	3%	2%							
	VVT	Procentpunt	Vernet/ABF	1,3	1,5	0,8							
	Verandering tov 2019			8%	2%	1%							
	GHZ	Procentpunt	Vernet/ABF	0,8	0,8	0,4							
	Verandering tov 2019			2%	1%	5%							
	Zorg en welzijn totaal	Procentpunt	Vernet/ABF	0,7	0,8	0,4							
	Verandering tov voorgaand jaar			2%	1%	7%							

* In het corona-basisscenario wordt voor de sector zorg en welzijn dezelfde bruto arbeidsparticipatie verondersteld als voor de referentieraming